

Ранко МЛАДЕНОСКИ

ХУМАНИСТИЧКА ПОРАКА ЗА ВЕЧНОСТА НА ЖИВОТОТ
Благоја Силјаноски, Слуткани сншшта, Современост, Скопје, 2007

Романот „Слуткани сншшта“ од Благоја Силјаноски е изграден од бројни наративни секвенци или раскажувачки фрагменти, како што ги нарекува Васил Тоциновски во поговорот кон ова книжевно дело, кои би можеле да ги определиме и како посебни расказни единици, па дури и како раскази. Овој податок сам по себе зборува за тоа дека структурата на романот е скроена врз основата на современите, модерните начела и принципи на книжевното творештво. Таканаречената постмодернистичка литература не познава линеарност во хронологијата на настаните ниту, пак, ја признава целостта на приказната. Напротив, таму, во современата проза значи, се одвива еден процес на деконструкција на фабулата, а деловите, односно фрагментите, се тие коишто ја заземаат примарната функција во нарацијата. Токму таква постапка применува авторот Благоја Силјаноски при структурирањето на неговиот најнов роман со наслов „Слуткани сншшта“.

Бидејќи е тоа така и бидејќи зборуваме за роман како книжевен вид, тогаш во „Слуткани сншшта“ ќе мора да постојат раскажувачки елементи коишто ќе ги врзат тие посебни наративни единици или секвенци, ќе им дадат заеднички белег, или заеднички белези, доколку овој роман сака да биде тоа што тој

има намера да биде - роман. Имено, сосема е доволно да се понуди податокот дека сите овие наративни секвенци се поврзани меѓусебно преку двата главни лика - Јулија и Мартин - коишто се столбовите на оваа раскажувачка структура, за да ја потврдиме веќе изнесената теза за припадноста на ова дело кон романот како книжевен вид. Се разбира, постојат и многу други елементи коишто би можеле да ја потврдат видовата припадност на оваа наративна структура.

Меѓу тие „други елементи“ ние овде ќе издвоиме неколку за кои сметаме дека се примарни во раскажувачката постапка на Благоја Силјаноски. А тоа се: потрага на главните ликови по автентични вредности во едно деградирано општество; стриктно детерминирање на хронологијата; промена и трансформација на сетингот; присуство на нестабилни и дестабилизирани ликови; динамика на нарацијата; присуство на неопходната симбиоза меѓу реалистичното и фантастичното; маркирање на деградирани сегменти од општеството.

Лисјен Голдман го дефинираше романот како деградирана потрага на проблематичниот јунак по автентични вредности во деградирана социјална

средина. Двата главни лика - Јулија и Мартин - во „Стуткани сништа“ трагаат по неколку автентични вредности - вистината, љубовта, среќата. Пречките со коишто се среќаваат при таа потрага ја заокружуваат „дефиницијата“ на ова дело како роман.

Во романот има неколку просторни точки во кои се случува дејството и тие се точно определени - Охрид, Трст, Виена и така натаму. Нивната промена е мошне динамична, би рекле секавична, а токму тоа го овозможува преобразувањето на сетингот, односно на просторот. На пример, во една наративна секвенца ликовите Јулија и Мартин се позиционирани во еден хронотоп (односно - во едно време и во еден простор), а малку подоцна во истата секвенца веќе ги гледаме ликовите на друго место и во друго време. Сосема е јасна овде алузијата на авторот на современото динамично живеење. Овој променлив мозаик на времето и на просторот во романот се надополнува и со менталниот сетинг, односно со реминисценциите или сеќавањата, навраќањата во минатото коишто се типични за двата главни ликови.

Бројни ликови во романот се или нестабилни или се дестабилизираат во текот на раскажувачката постапка. Тоа е најочигледно кај името на главниот женски лик. Имено, овој лик се јавува со три имиња, односно со една деноминација и две реноминации, како што се детерминира тоа во наратологијата: во црквата таа ќе биде крстена како Спаса од страна на мајката и бабата, во матичната

служба таткото ќе ја заведе како Милица, а Мартин ја нарекува Јулија. Значи, имаме еден ист лик со три имиња: Спаса, Милица, Јулија, а тоа ја покажува дестабилизираноста на ликот. Ликот на Мартин, пак, се дестабилизира преку веќе споменатиот ментален сетинг - сонот (односно, стутканите сништа) и сеќавањата, реминисценциите. На тој начин се постигнува и динамиката на дејството што е една до доминантните особености на овој роман од Силјаноски. Тоа е најочигледно во постојаното движење на ликовите од една до друга просторна точка што, пак, од своја страна ни дава за право да заклучиме дека во романот доминираат дејствата за сметка на описите.

Во рамките на тие описи изграден е еден наративен слој од фантастични елементи коишто често имаат функција да ја обезбедат оправданоста, односно мотивираноста за постапките на ликовите, односно таканаречената елементарна логика на нарацијата. Најчесто тоа се привиденијата што се јавуваат во оние „стуткани сништа“ на Мартин, како што е, на пример, девојката на карпата од почетокот на романот која е „ни жена ниту риба“. Оттаму, всушност, сè почнува во раскажувањето и таму, во истата точка, завршува.

Како секундарна тематска единица во овој роман на Силјаноски се појавува и печалбарството, односно македонската дијаспора, како што тоа се нарекува денес. И тоа не е случајно, зашто откорнатоста од родната грутка овде функционира како опозит на една друга откорнатост - откорнатоста

на детето од мајчината преградка и од заедничката љубов и грижа на родителите. Овие два наративни сегмента се надополнуваат еден со друг и таа раскажувачка постапка му дава една особена вредност на овој роман од Силјаноски.

Тука во овој роман ќе ги сретнеме и критичките ноти кон деградираноста на заедницата, кон девијациите во општеството, особено кон определени „болести во здравството“ што е, исто така, еден маргинален раскажувачки прилог кон потенцирањето на примарната тема, или идеја, на книжевното дело.

Очигледно е, значи, дека романот „Стуткани сништа“ на Благоја Силјаноски има едноставна и лесно читлива и лесно воочлива површинска композиција, но и една комплексна и многузачна длабинска структура. Преку едноставноста во раскажувањето се нотираат и се подведуваат на „книжевно-уметнички третман“ бројни категории како што се љубовта и копнежот, болката и тагата, среќата и несреќата, вербата и сомнежот, љубомората и омразата, носталгијата, вербата во иднината.

Зашто уметноста нема да биде уметност во вистинската смисла на зборот ако не му ја всадува на човекот, во неговата душа или под неговата кожа, вербата во поубава утрешнина, во поубава иднина. Така е и во овој роман на Силјаноски. Навистина, Јулија и Мартин ќе ја загубат првата рожба под, според нив, сомнителни околности во болницата, меѓутоа ќе им се родат други деца, па и внуци. Тоа е, според нас, и основната порака на овој роман од Благоја Силјаноски: да, вистина е дека болката по загубеното чедо е вечна и неа ништо не може да ја излечи и да ја избрише, па дури ни времето, но вистина е и тоа дека вечен е и човечкиот живот, зашто тој, и покрај сите болки и сите премрежија, постојано и постојано се обновува и ја препородува својата сила како фениксот. Тоа е таа хуманистичка порака којашто ни доаѓа од талентираното перо на Благоја Силјаноски во неговиот нов роман „Стуткани сништа“.